

14. Umělecká avantgarda 20. století v evropské a české literatuře

Znát teorii k vzniku moderní doby (Vančura - Konec starých časů). Absolutní hodnoty pryč, Einstein, Freud; svět není takový, jak se zdá.

Skepse a rezignace; absurdita; zcivlnění a dynamičnost; existencialismus; ne tabu; vypraveč už není vševědoucí.

Umělci - vč. výtvarných - hledají (harmonie, hlubší smysl, rychlost, 3D->2D, duše, svoboda barev), experimentují. To, co hledali, našli rychle, a vyčerpali se stejně rychle. Výtvarno jako literatura.

S experimentem deformace viděného ve vnímané a nové zobrazení a úhly pohledu.

Moderní umělecké směry v literatuře

Guillaume Apollinaire (1880-1918)

Nasměroval další k modernímu umění, sám propagátor kubismu a futurismu. Přední postava avantgardní Evropy, teoretik nových směrů, pomáhá jejich konstituci (např. pojmy surrealismus, orfismus).

Kubofuturismus - ne interpunkce neruší spád (smyslový i rytmický), ne slova (Marinetti), jen verše skládal bez souvislosti, jako samostatné celky; kubistický obraz jemozaika pohledů na věc, tyto verše také.

- Prsy Tiresiovy (surrealismus)

- Alkoholy - báseň Pásmo - apollinairovské pásmo, volný proud pocitů a vzpomínek - mnohotvárnost člověka, metoda asociace (důsledkem mimochodem polytematičnosti); jako teď všude: ne obraz světa, ale vlastní pocit.
- Kaligramy (skutečně kaligramy)

Kubismus

1907 Picasso, Braxque. Jazyk na kousky a nově poskládat.

G. Apollinaire

Jean Cocteau (1889 - 1963)

Futurismus

1909 Filippo marinetti Manifest futurismu: směšné je o subjektivních pocitech a boelstech, klasicky. Distancování od minulosti a tardice. Nový výraz pro pohyb, techniku, anarchismus a rychlost.

Láska k nebezpečí, energii a smělosti, nádherná světa nově s rychlostí, útočný neklid, řvoucí automobil atp.

Teorie osvobozených slov: zrušit adjektiva, interpunkci, jen infinitivy, jména umístit náhodně. Zajímavé novosti, obrazotvornost místo pro další svépravný běh umělcovy fantazie.

Filippo Marinetti (1876-1944)

Probudil stagnující italskou literaturu. V manifestu: válka jako hygiena světa; ano afšismu.

Velemír Chlebnikov - palindromy, Vladimír Majakovskij.

Expresionismus

Zobrazit citový stav, psychiku, a to pesimistickou, katastrofickou, zoufalou, prázdnu. zejména v německu 1910-20.

Johannes Becher, Gottfried Benn.

Dadaismus

Mladí umělci po 1. světové válce. Hnus z rezignace a neschopnosti, kterou viděli v té době. 1916 emigranti v Curychu v Kavárně Voltaire, Tristan Tzara. Vznik názvu - náhoda. Burcovat a provokovat - princip náhody, znevážení dosud platných hodnot a norem, nelogika, mystifikace. Např. v Manifestu o metodě tvorby básní - nůžky, noviny, naslepo. Automatické texty - objev.

Tristan Tzara (1896-1963)

Man Ray - jako všichni nejen spisovatel; fotograf

Christian Morgenstern (1871- 1914, Němec)

Předchůdce. Humor, groteska a absurdní jazykové tvary. Docela osiřela/košilela.

Pomalu se přeměnil v surrealismus.

Surrealismus

20. léta Francie jako poslední velký ismus. Čistý psychický automatismus, diktatura myšlenek a pocitů bez logiky, rozumu a mimo jakékoliv předsudky. Freud (Výklad snů, Úvod do psychoanalýzy) nevědomí řídí chování -> autoři ano cestám tam. Neortodoxní marxisté. Surrealistický objekt jsou nespojitě představy; nové souvislosti.

André Breton (1896-1966)

- Magnetická pole (1920) - první surrealistické dílo
- Manifest surrealismu (1924 a 1929)

Paul Eluard (1895-1952)

- Veřejná růže (1934)

Trvalá životnost surrealistické metody.

Film Andaluský pes - Luis Bunuel a Breton.

České země a poválečná doba

Poválečný vitalismu rychle v racionální vidění problémů, vliv ideologií, vliv cizokrajných směrů - surrealismu, pragmatismu, socialismu a socrel.

Proletářská literatura

1920-23 zastínila civilismus i vitalismus, kdy její vidění světa korespondovalo se zejm. sociální situací ve společnosti. Devětsil - levicová avantgardisté 1920 Vančura, Karel Teige, Seifert; po bok revolučním dělníkům, záhy však proti ideologické poezii a základ pro poetismus. Literární skupina jinak „kult srdce“ (také proletářská). Literatura třídní-proletářská, proti nespravedlivému; revolučnost, kolektivismus! a optimismus.

Jiří Wolker (1900-1924)

Osobnost ovlivnila další generace. Tragický osud, trpělivost, revolučnost. Společnost pak zahlcena

jeho kultem - Dosti Wolkera. Zvláštní atmosféra veršů, oslovující, optimismus.

- Host do domu (1921) - mladistvé nadšení, pokorná láska (báseň Kamna, Věci, Poštovní schránka)

- Těžká hodina (1922) - výzva k revoluční změně ve společnosti, - nejznámější proletářská báseň, sociální balady (Balad o očích topičových). Pohádky - moderní (např. Pohádka o listonošovi)

Jaroslav Seifert (1901-1986)

- Město v slzách (1921) - město jako utrpení a věznění proletáře, naivně spontánní

Josef Hora (1891-1945)

Lyrík člověka, ne revolucionář. Ano proletářství intuitivně - etika (čistší člověk).
- Srdce a vřava světa (1922)

Stanislav Kostka Neumann (1875-1947)

100% agitace.

- Rudé zpěvy (1923) - dělníci, dejte ano komunistům a revoluci. Umělecky za zenitem (anarchista 19. stol.).

Poetismus

Český směr 20. let Karel Teige a Vítězslav Nezval (papoušek anmotocyklu) 1924 Devětsil poetistický (Wolker odchod). Směr i v divadle ad. Umění života, umění žít a užívat.

Vliv G. Apollinaira (díky překladu Karla Čapka Francouzská poezie nové doby); námět velkoměsto a technický pokrok, exotika v životě. Rým asonancí (samohlásky) - lepidlo asociací. Nepolitický! Člověk a moderní život.

Vítězslav Nezval (1900-1958)

- poema Pozoruhodný kouzelník zatlačila proletářství; kouzelník-poezie má moc odkrýt krásy světa.
- Pantomima (1924) s Abecedou
- Edison (1928) - apollinairovské pásmo, obdiv k tvoření člověka, noční Praha

Konstantin Biebl (1898-1951)

Exotické motivy.

- S lodí, jež dováží čaj a kávu (1927)

- Nový Ikaros (1929) - předzvěst surrealismu

Jaroslav Seifert (1901-1986)

- Na vlnách TSF

Surrealismus

Počátek 30. let. Vliv Bretonova 1929 Druhého manifestu surrealismu s revolučními komunistickými myšlenkami, 1934 Teige a Nezval vyhlásili poetismus ústí v surrealismus (Surrealistická skupina).

Vítězslav Nezval (1900-1958)

geniální experimentátor s jazykem, hravý fantasta s lehkostí. Znát povídaní ze skript.

- Praha s prsty deště (1936)

- Žena v množném čísle (1936)

- Absolutní hrobař (1937)